Utbildningsutskottets betänkande

1981/82: 1

om läroplan för den kommunala vuxenutbildningen (prop. 1980/81: 203)

Propositionen

Regeringen har i proposition 1980/81:203 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att en läroplan för kommunal vuxenutbildning i sina huvuddrag får den utformning och det innehåll som förordats i propositionen,

2. godkänna att grundskolkurserna uppdelas i en grunddel och en fördjupningsdel samt att de betraktas som en första etapp i en sammanhängande studiegång,

3. godkänna de förändringar i utbildningsprogrammet för kommunal vuxenutbildning som förordats i propositionen,

4. godkänna vad som i propositionen förordats i betygs- och kompetensfrågor,

5. godkänna vad som i propositionen förordats angående de kostnader som kan vara förbundna med läroplanen och dess genomförande.

F. n. finns ingen särskild läroplan för den kommunala vuxenutbildningen (komvux). I propositionen föreslås en sådan läroplan på grundval av ett förslag från kommittén (U 1978: 04) om kommunal vuxenutbildning (komvux-utredningen). Förslagen i propositionen gäller i tillämpliga delar även verksamheten vid statens skolor för vuxna och grundutbildningen för vuxna.

Läroplanen föreslås omfatta dels en allmän del med mål och riktlinjer för verksamheten samt tim- och kursplaner, dels kommentarmaterial till läroplanen.

Avsnittet mål och riktlinjer skall gälla för all verksamhet inom kommunal vuxenutbildning. Tim- och kursplaner föreslås nu endast för grundskolkurser. Frågan om tim- och kursplaner för annan utbildning inom kommunal vuxenutbildning behandlas f. n. av komvux-utredningen. Kommittén har också för avsikt att i sitt fortsatta arbete ytterligare överväga vissa frågor i anslutning till läroplanen för kommunal vuxenutbildning, bl. a. frågan om orienteringsämnen och om studie- och yrkesorientering.

De nu föreslagna tim- och kursplanerna skall uppdelas i en grunddel, som är gemensam för alla kursdeltagare, och en fördjupningsdel, där deltagarna väljer arbetsuppgifter. Skolöverstyrelsen föreslås få i uppdrag att fastställa tim- och kursplaner samt att utarbeta kommentarmaterial till läroplanen. Även lokala arbetsplaner föreslås bli utarbetade.

Teckning skall inte längre kunna förekomma som grundskolkurs i kommunal vuxenutbildning. Det nya ämnet bild, som införs i grundskolan, skall inte finnas i kommunal vuxenutbildning. Grundskolkurser i ämnet svenska som främmande språk införs, liksom grundskolkurser i hemspråk. Dessa kurser är avsedda för vuxenstuderande som inte har svenska som modersmål och som är i behov av kurserna för att kunna följa undervisning i kommunal vuxenutbildning. Allmän och särskild kurs skall inte finnas i kommunal vuxenutbildning, utan en enda typ av grundskolkurser skall anordnas i engelska, matematik resp. B-språk.

Förslagen i propositionen skall genomföras genom omprioritering inom ramen för tillgängliga resurser.

Den nya läroplanen föreslås träda i kraft fr. o. m. läsåret 1982/83.

Motionerna

1981/82:1 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar att erforderliga medel anslås för införandet av grundskolkurser i svenska som främmande språk och i andra hemspråk än finska,

2. att riksdagen uttalar att de graderade betygen ersätts med bedömningen Godkänd – Icke godkänd i samband med att den nya läroplanen för den kommunala vuxenutbildningen träder i kraft,

3. att riksdagen uttalar att ämnet religionskunskap inte skall förekomma som separat ämne på grundskolnivå i den kommunala vuxenutbildningen.

1981/82:3 av Hans Nyhage m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för att alternativa kurser skall erbjudas elever inom kommunal vuxenutbildning i de ämnen, där sådana anordnas i grundskolan.

Utskottet

Läroplan för kommunal vuxenutbildning

Skolöverstyrelsen (SÖ) har hittills fastställt läroplaner för kommunal vuxenutbildning som omfattar timplaner, kursplaner och föreskrifter om elevernas fördelning på grupper. Antalet lektioner som kurs högst får omfatta bestäms av SÖ enligt riktlinjer från regeringen, 16 § förordningen (1971:424) om kommunal och statlig vuxenutbildning. För grundskolkurser inom kommunal vuxenutbildning gäller i dag enligt SÖ:s föreskrifter (1979-01-22) 1969 års läroplan för grundskolan i tillämpliga delar. För gymnasieskolkurser gäller tillämpliga delar av 1970 års läroplan för gymnasieskolan. Enligt föreskrifterna skall dock undervisningen vuxenanpassas.

Kommittén (U 1978: 04) om kommunal vuxenutbildning (komvux-utredningen) har bl. a. i uppdrag att överväga hur reformer inom ungdomsskolans område bör påverka den kommunala vuxenutbildningen i framtiden. Komvux-utredningen har med skrivelse till regeringen den 28 oktober 1980 överlämnat ett förslag till läroplan för kommunal vuxenutbildning omfattande till mål och riktlinjer avsedda att gälla för all verksamhet inom kommunal vuxenutbildning samt till tim- och kursplaner för grundskolkurser inom kommunal vuxenutbildning. Kommitténs arbete med kursplaner m. m. för gymnasieskolkurser och särskilda yrkesinriktade kurser inom den kommunala vuxenutbildningen pågår ännu och beräknas bli redovisat i samband med huvudbetänkandet år 1982.

I den nu aktuella propositionen 1980/81: 203 anför föredragande statsrådet att det inte är möjligt att genomföra den vuxenanpassning av den kommunala vuxenutbildningen som riksdagen uttalat sig för (prop. 1977/78: 36, UbU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 60) utan en särskild läroplan för kommunal vuxenutbildning. Statsrådet förordar därför att en sådan läroplan skall fastställas och att dess allmänna del skall innehålla mål och riktlinjer samt tim- och kursplaner. Avsnittet Mål och riktlinjer bör fastställas av regeringen och gälla i tillämpliga delar även för verksamheten vid statens skolor för vuxna och för den av kommunerna anordnade grundutbildningen för vuxna (grundläggande undervisning i läsning, skrivning och matematik). Tim- och kursplaner bör som nu fastställas av SÖ.

Utskottet instämmer i vad föredragande statsrådet anför om behovet av en läroplan för kommunal vuxenutbildning och tillstyrker att en sådan fastställs på föreslaget sätt. I det följande behandlar utskottet frågor om en sådan läroplans utformning i övrigt och dess innehåll.

Försök har pågått sedan läsåret 1978/79 med etappindelade kurser inom den kommunala vuxenutbildningen (prop. 1977/78: 36, s. 45–48, UbU 1977/78: 18, rskr 1977/78: 10 samt prop. 1980/81: 100 bil. 12, UbU 1980/81: 18, rskr 1980/81: 217). Varje ämne delas därvid som mest in i fyra olika, på varandra byggande etapper. Varje etapp betraktas som en ny kurs. Varje kurs består av en grunddel och en fördjupningsdel, i vilken det är meningen att deltagarna själva skall välja arbetsuppgifter. Rapport om försöken har lämnats varje år av SÖ, som numera även lämnat en utvärdering av försöket.

På förslag av komvux-utredningen föreslår föredragande statsrådet att grundskolkurs inom kommunal vuxenutbildning skall bestå av *en grunddel och en fördjupningsdel* samt att denna grundskolkurs skall betraktas som *en första etapp* i en sammanhängande studiegång i resp. ämne. Det skall vara möjligt att avsluta studierna efter denna första etapp. Det skall också vara möjligt att börja gymnasieskolkurs utan att ha gått genom den första etappen.

Utskottet tillstyrker förslaget.

Föredragande statsrådet föreslår vissa förändringar i utbildningsprogrammet (kursutbudet) för grundskolkurser inom kommunal vuxenutbildning.

I dag kan *teckning* anordnas som separat grundskolkurs inom kommunal vuxenutbildning efter medgivande av SÖ. Enligt den nya läroplanen för grundskolan, Lgr 80, ersätts ämnet teckning av ämnet bild. Föredragande statsrådet föreslår nu att ämnet teckning inte längre skall förekomma inom kommunal vuxenutbildning och att inte heller det i grundskolan nya ämnet bild skall införas som separat ämne på grundskolnivå inom kommunal vuxenutbildning. Moment som behandlar bilden som kommunikationsmedel bör dock enligt statsrådets mening kunna förekomma inom fördjupningsdelen i ämnet svenska.

Utskottet har inget att erinra mot den föreslagna ändringen i vad gäller ämnet teckning.

Komvux-utredningen kommer i sitt fortsatta arbete att överväga om det är möjligt att föra samman *de samhällsorienterande och de naturorienterande ämnena* i block. Vid dessa överväganden kommer kommittén även att överväga frågan om ställningen för ämnet *religionskunskap*. Kommittén redovisar att den övervägt att ta bort ämnet religionskunskap som separat ämne på grundskolnivå och föra innehållet i ämnet dels till övriga samhällsorienterande ämnen på grundskolnivå, dels till en senare etapp i ämnet religionskunskap. Kommittén har dock inte lämnat något förslag i frågan.

I avvaktan på resultaten av komvux-utredningens överväganden samt med hänsyn till att de vuxenstuderande planerar sina studier på lång sikt anser föredragande statsrådet att de samhällsorienterande och de naturorienterande ämnena t. v. skall vara separata ämnen och därmed separata grundskolkurser inom den kommunala vuxenutbildningen. Statsrådet anser att om orienteringsämnena senare skulle föras samman i block vore det naturligt att föra religionskunskapen till den samhällsorienterande ämnesgruppen.

I motion 1981/82: 1 (yrkande 3) yrkas att riksdagen som sin mening skall uttala att ämnet religionskunskap inte skall förekomma som separat ämne på grundskolnivå inom kommunal vuxenutbildning. Motionärerna anser att innehållet i religionskunskapen bör föras till övriga samhällsorienterande ämnen på grundskolnivån.

Utskottet anser, liksom föredragande statsrådet, att resultat från komvux-utredningens arbete med de samhällsorienterande och de naturorienterande ämnena på grundskolnivå måste avvaktas innan ställning kan tas till hur ämnena eventuellt skall grupperas och föras samman. Riksdagen bör därför avslå yrkande 3 i motion 1981/82: 1.

Enligt den nya läroplanen för grundskolan, Lgr 80, skall elever med svenska som främmande språk få undervisning i svenska som främmande

språk. Vidare skall eleverna kunna ha hemspråk som tillval. Föredragande statsrådet förordar att komvux-utredningens förslag att införa *svenska som främmande språk* och även andra *hemspråk* än finska som grundskolkurser inom kommunal vuxenutbildning genomförs.

Utskottet tillstyrker förslaget.

I grundskolan finns f. n. alternativa kurser, nämligen *allmän och särskild kurs*, i engelska, matematik och B-språk. Enligt den nya läroplanen för grundskolan, Lgr 80, skall alternativa kurser liksom hittills finnas i engelska och matematik men fr. o. m. läsåret 1982/83 inte i B-språk. Enligt riksdagens beslut (prop. 1978/79: 180, UbU 1978/79: 45, rskr 1978/79: 422) skall kraven på särskild kurs för tillträde till vissa gymnasieskollinjer helt upphöra fr. o. m. läsåret 1985/86.

På förslag av komvux-utredningen förordar föredragande statsrådet att alternativa grundskolkurser inte längre skall förekomma inom kommunal vuxenutbildning utan att endast en kurs skall finnas i ämnena engelska, matematik, tyska och franska. Enligt komvux-utredningen skall denna enda kurs motsvara både allmän och särskild kurs. Statsrådet förordar vidare att den enda kursen i resp. ämne skall ge behörighet till studievägar, där särskild kurs krävs i ämnet.

I motion 1981/82: 3 yrkas att riksdagen skall uttala att alternativa kurser skall erbjudas i de ämnen där sådana kurser anordnas i grundskolan. Motionärerna anser att regeringens förslag innebär en sänkning av kvalitetskraven inom kommunal vuxenutbildning och att studerande från kommunal vuxenutbildning får konkurrera på andra villkor än studerande från ungdomsskolan när de söker till gymnasieskolan.

Utskottet vill först erinra om att kraven på särskild kurs till vissa studievägar i gymnasieskolan upphör fr. o. m. läsåret 1985/86. Vidare görs urval till gymnasieskolkurser inom kommunal vuxenutbildning på andra grunder än till gymnasieskolan. Vad därefter gäller kvaliteten på den föreslagna enda kursen i resp. engelska, matematik, tyska och franska har komvux-utredningen förutsatt att denna kurs skall motsvara nuvarande både allmän och särskild kurs. Med det anförda anser utskottet att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 3 bör godkänna vad som förordats i proposition 1980/81: 203 om slopande av alternativa grundskolkurser i kommunal vuxenutbildning och om behörighet till studievägar där särskild kurs ännu krävs.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad som i övrigt förordats om läroplanens utformning och innehåll.

Betygs- och kompetensfrågor

Utskottet har redan behandlat frågan om behörighet till linjer i gymnasieskolan där särskild kurs ännu krävs. Utskottet tar nu upp övriga betygs- och kompetensfrågor som berörs i proposition 1980/81: 203.

Föredragande statsrådet erinrar om att reglerna för betygsättning i grundskolan ändras fr. o. m. läsåret 1982/83. Grundskolans regler bör enligt statsrådets mening även i fortsättningen tillämpas i vad gäller grundskolkurser inom kommunal vuxenutbildning. Detta innebär bl. a. att den femgradiga betygsskalan skall tillämpas på det sätt som riksdagen godkände år 1979 för grundskolans del (prop. 1978/79: 180, UbU 1978/79: 45, rskr 1978/79: 422).

I motion 1981/82: 1 (yrkande 2) yrkas att riksdagen skall uttala att de graderade betygen skall ersättas med bedömningen Godkänd – Icke godkänd i samband med att läroplanen för kommunal vuxenutbildning träder i kraft.

I avvaktan på resultaten av det fortsatta arbetet inom komvux-utredningen bör riksdagen enligt utskottets uppfattning inte nu ta ställning till om ett betygssystem, skilt från det system som tillämpas i grundskolan, skall införas för grundskoldelen inom den kommunala vuxenutbildningen. Riksdagen bör inte heller ta ställning till förslag om ändring av betyg från gymnasieskoldelen inom den kommunala vuxenutbildningen innan ställning tagits till gymnasieutredningens förslag i betygsfrågan. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkande 2 i motion 1981/82: 1 och godkänner vad som förordats i propositionen i denna fråga.

Utskottet tillstyrker vidare förslaget i propositionen att betyg i ämnena svenska och svenska som främmande språk skall ge samma kompetens och att – om en studerande har betyg i båda ämnena – betyg i endast ett av dessa ämnen efter den studerandes eget val skall föras in i slutbetyg från grundskolan inom den kommunala vuxenutbildningen. Utskottet tillstyrker också att slutbetyg får omfatta betyg i hemspråk.

Kostnadskonsekvenser och genomförande

Föredragande statsrådet erinrar om att riksdagen under våren 1981 godkände att grundskolkursen i engelska inom kommunal vuxenutbildning utvidgas till att omfatta inte bara högstadiets engelska utan även låg- och mellanstadiets engelska. Denna utvidgning skall genomföras inom det antal undervisningstimmar som beräknats i budgetpropositionen 1981 för läsåret 1981/82 (prop. 1980/81: 127, UbU 1980/81: 36, rskr 1980/81: 386). Statsrådet anser att de nu föreslagna förändringarna i vad gäller svenska som främmande språk och hemspråk på samma sätt skall genomföras utan kostnadsökning. De bör genomföras genom omprioritering inom de ramar för antalet undervisningstimmar som gäller vid tidpunkten för genomförandet.

Statsrådet anser också att kostnader för att genomföra läroplanen för kommunal vuxenutbildning bör bestridas inom tillgängliga resurser, bl. a. med hjälp av schablontillägget för stödundervisning, studiehandledning samt studie- och yrkesorientering.

I motion 1981/82: 1 (yrkande 1) yrkas att riksdagen skall uttala att erforderliga resurser skall anslås för att införa grundskolkurser i svenska som främmande språk och andra hemspråk än finska.

Utskottet hemställer att riksdagen med avslag på yrkande 1 i motion 1981/82: 1 godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 203 om kostnader som kan vara förbundna med läroplanen för kommunal vuxenutbildning och genomförandet av denna.

Utskottet har inte heller något att erinra mot att läroplanen för kommunal vuxenutbildning gäller fr. o. m. läsåret 1982/83.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner att grundskolkurserna i kommunal vuxenutbildning delas upp i en grunddel och en fördjupningsdel samt att dessa grundskolkurser betraktas som en första etapp i en sammanhängande studiegång i resp. ämne,
2. att riksdagen beträffande visst uttalande om religionskunskap som separat ämne på grundskolnivå inom kommunal vuxenutbildning avslår motion 1981/82: 1 yrkande 3,
3. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 203 och med avslag på motion 1981/82: 3 godkänner att, i stället för allmän och särskild kurs, endast en grundskolkurs anordnas inom kommunal vuxenutbildning i resp. engelska, matematik, tyska och franska och att denna kurs ger behörighet till studievägar där särskild kurs krävs i ämnet,
4. att riksdagen i övrigt godkänner de förändringar i utbildningsprogrammet för kommunal vuxenutbildning som förordats i proposition 1980/81: 203,
5. att riksdagen godkänner att en läroplan för kommunal vuxenutbildning i sina huvuddrag får den utformning och det innehåll som förordats i proposition 1980/81: 203,
6. att riksdagen med bifall till proposition 1980/81: 203 och med avslag på motion 1981/82: 1 yrkande 2 godkänner att de fr. o. m. läsåret 1982/83 ändrade reglerna för betygsättning i grundskolan skall tillämpas även på grundskolkurser inom kommunal vuxenutbildning,
7. att riksdagen i övrigt godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 203 i betygs- och kompetensfrågor,
8. att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 1 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 203 angående de

kostnader som kan vara förbundna med läroplanen för den kommunala vuxenutbildningen och dess genomförande.

Stockholm den 12 november 1981

På utbildningsutskottets vägnar
CHRISTINA ROGESTAM

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Christina Rogestam (c), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Lena Hjelm-Wallén (s), Kerstin Göthberg (c), Karl-Erik Häll (s), Ylva Annerstedt (fp), Iris Mårtensson (s) och Marie Nordström (fp).

Reservation

Allmän och särskild kurs (mom. 3)

Hans Nyhage, Rune Rydén och Birgitta Rydle (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Utskottet vill" och slutar "ännu krävs" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör möjligheten att anordna både allmän och särskild kurs i engelska, matematik, franska och tyska på grundskolnivå inom kommunal vuxenutbildning bibehållas så länge som alternativa kurser anordnas i dessa ämnen inom grundskolan. Detta är enligt utskottets uppfattning nödvändigt för att undervisningens kvalitet inom kommunal vuxenutbildning skall kunna hållas på en nivå som motsvarar den som finns i grundskolan. Som påpekas i motionen skulle slopande av de alternativa kurserna och slopande av kravet på särskild kurs för dem som söker till gymnasieskolan från kommunal vuxenutbildning innebära att dessa studerande konkurrerar på andra villkor än de som söker från grundskolan. Riksdagen bör med hänvisning till det anförda bifalla motion 1981/82: 3 och avslå det aktuella förslaget i proposition 1980/81: 203.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande en kurs i stället för allmän och särskild kurs i resp. engelska, matematik, franska och tyska samt behörighet till studievägar där särskild kurs krävs i ämnet med avslag på proposition 1980/81: 203 och med bifall till motion 1981/82: 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1981